

Brit tudós kontra brit tudósok

**Ben Goldacre
Rossz tudomány**

Fordította: Bori Erzsébet
Akadémiai Kiadó, 2012
372 oldal, 3230 Ft

A brit tudományos élet sokféle módon állt már a figyelem fókuszában: ámultunk (mostanra fogalomná nemesült) tudósaink kreativitásán, irigyeltük magas szintű ismeretterjesztő kultúrájukat, csak úgy, mint a kommunikáció kétoldali nyitottságát a tudományos élet képviselői és laikusok felé. Ben Goldacre – hazájában közismert brit orvos, kutató és tudományos újságíró – kötetében mindezen erények sorra felcsillannak, de van ezek mellett még egy tényező, ami miatt igazán érdemes odafigyelni a művére. Olyan témakör kerül terítékre ugyanis, ami – elsősorban, de korántsem kizárólag – a brit ismeretterjesztés és tudományos közélet kínos botrányokkal terhelt árnyoldala, tele ijesztő és elgondolkodtató tünetekkel, súlyos és általános tanulságokat tartogató esetekkel. A szerző ugyanis – kötetét öblösítve a Guardian hasábjain évek óta futó, a könyvvel azonos (eredetiben: Bad Science) címet viselő rovatát – korunk egyik legnagyobb bevételt hozó üzletágával, az egészség- és gyógyszeriparral, valamint a nyereségvágyból magukat tudatos manipulátorokká torzított, tudásukat önös célra felhasználó szakemberekkel foglalkozik.

Mindezt teszi olyan példák kapcsán, amelyek a széles publikum előtt is közismertek. Célkeresztjébe elsősorban a természet- és alternatív gyógyászat, táplálkozástudomány, illetve a gyógyszer- és kozmetikai ipar tudatos fekete mágusai, és jó szándékú, ám korántsem kevésbé destruktív művelői kerültek. A nyitóakkord egyből meg is adja a teljes opusz alaphangját: egy közismert természetgyógyászati fogalmat, a méregtelenítést boncolja fel higgadt, derűs, de kíméletlenül logikus stílusban, nem hagyva teret semmifajta porhintésnek, (ön)becsapásnak, sarlatánságnak. Olyan sokat által ismert (és használt), méregtelenítő hatásúnak mondott módszereket vizsgál be és elemez kilendíthetetlen nyugalommal, mint a fülgyertya vagy a gyógytapaszok, közérthetően magyarázva el azt – hogy miért is nem működnek, illetve, hogy a velük nyereszkező családok (és jóhiszeműek) mely hétköznapi fizikai-kémiai jelenségeket misztifikálnak, és/vagy értelmeznek tévesen.

A folytatásban még kevésbé szívbarajos: a szellemi detoxikálást olyanokkal folytatja, mint például a homeopátia, amely olyan szinten épült be a köztudatba, hogy a laikus hívők mellett egyre több egészségügyi szakember, orvos vallja hatékonyságát. Ezzel szoros összefüggésben egy teljes fejezetet szentel a placebo-ha-

tással való tudatos machinálásnak, majd emeli a tétet. Kíméletlenül végigvág a kozmetikai ipar és a gyógyszergyárak szemérmetlen manipulátorain, és azokon a táplálkozási szakértőkön is, akik szántszándékkal élnek vissza a tudományoskodó terminusok tömegemберre gyakorolt hipnotizáló hatásával. Ellenpontozásként egy teljes részt szentel annak, hogy világosan elmagyarázza azt a gondosan felépített folyamatot, amelyen egy szernek a valóságban végig kell mennie ahhoz, hogy akkreditált gyógyszer lehessen, illetve, hogy élvezjen a hagyományos orvoslás hitelessége mellett.

A valódi csemegéket azonban köteté utolsó harmadára tartogatja. Itt találjuk például azt a fejezetet, amelyben – kifejezetten brit – tudóstársai látványos és tragikomikus, a bulvármédia igényeinek (vagy inkább igénytelenségének) behódoló butaságait állítja pellengérré. És itt olvashatunk arról is, ami valójában talán a legfontosabb kérdés ezzel az egész problémakörrel kapcsolatban: milyen mentális és lelki motivációk állnak a háttérben a ténynek, hogy egyébként józan ésszel bíró, művelt emberek bedőlnek egy rakás – objektíven nézve teljesen nyilvánvaló – parasztkiváltásnak. Kötetét két, számos átgondolandó tanulságot tartogató példaértékű történettel zárja: mindkettő valóságos gyógyszer a műveleg égig habosított, félelmetesen fajsúlyos és nagyon is valós következményekkel járó egészségügyi hisztériának. Az egyik egy globálisan közismert téveszme: az MRSA, vagyis a "mindennek ellenálló kórházi baktérium" körüli, változó intenzitással, de állandóan porondon levő műbalhé, a másik pedig ennek egyenes ági rokona, az oltások beadásának beadása körüli, abszurdba hajló, kéjes gyönyörűséggel mediatizált vita, amelyet a Blair-házaspár – hazánkban kevésbé közismert, legkisebb fiúk MMR-oltása körül kitört – botrányának a kapcsán részletez. A lényegét korrekt tudományos szakíróként utószavában összegzi. Ám amit mond, korántsem valamiféle száraz következtetés és feddés, hanem egy komoly problémát szenvedélyesen és lelkiismeretesen átélő, gondolkodó, józan ember majdhogynem keserű diagnózisa arról, hogy micsoda irdatlan károkat okoz több fronton egyszerre a laikusok számítógépes dezinformációja és manipulálása, valamint a tudatos becstelenség, külön kiemelve a magát érdekből vagy butaságból akaratlanul prostituáló szakemberek és a média felöltségét.